

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-1>

УДК 316.62-029:32:061.2

ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

THE INFLUENCE OF PUBLIC ORGANIZATIONS ON THE FORMATION OF POLITICAL AWARENESS OF CITIZENS

Березюк Сергій Володимировичкандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0950-1998>**Горецька Вікторія Русланівна**студентка магістратури
Вінницький національний аграрний університет**Berezyuk Sergiy, Horetska Viktoria**
Vinnytsia National Agrarian University

Стаття присвячена проблематиці формування політичної свідомості громадян України під впливом громадських організацій. Досліджено сутність людської свідомості та встановлено ключові фактори, які впливають на її формування. Встановлено рівні людської свідомості та особливості їх прояву. Визначено функції людської свідомості, особливості її трансформації у політичну свідомість. Узагальнено сутність громадських організацій та встановлено ключову мету їх формування. Окреслено роль маніпулятивних технологій, які використовують громадські організації з метою формування відповідної ідеології задля впливу на громадян та їх політичні погляди. Обґрунтовано необхідність міждисциплінарного підходу до вивчення зазначеної проблематики з метою більш глибокого аналізу та встановлення нових факторів, які впливають на політичну свідомість громадян за різних ситуацій.

Ключові слова: свідомість, ідеологія, маніпулятивна теорія, політична свідомість, громадська організація, політика.

The article is devoted to the issue of political awareness formation of Ukrainian citizens under the influence of public organizations. The essence of human awareness and the peculiarities of its transformation in the process of human evolution have been studied. It has been established that scientists do not have an unambiguous interpretation of the essence of awareness, since this concept is multifaceted and researchers fill it with different meanings depending on the purpose of researching this phenomenon. It has been found that awareness is a key aspect of human intelligence and is formed under the influence of many factors that, interacting with each other, form a person's appropriate perception of the environment thereby influencing his or her behavior. The levels of human awareness, their characteristics and peculiarities of manifestation have been studied. The functions of human awareness and the mechanism of its transformation into human political awareness are defined. Factors affecting the formation of political awareness of citizens in the conditions of the information society have been established and characterized, which include: information, education, social environment, mass media, life values, political experience, personality culture and its individual traits. The essence of public organizations is determined and the key purpose of their formation is established. The role of manipulative technologies and their impact on the formation of political awareness of citizens is outlined. It is described what role manipulative theories play in the achievement of their goals by public organizations, how they influence the formation of a certain ideology in order to influence citizens and their political views. It has been proved that in the conditions of transformational processes, which are due to the integration of Ukraine into the European community, it is necessary to depart from a certain conservatism in understanding the essence of human awareness, filling it with new content or expanding it. The need to develop new approaches to understanding the category of "political awareness", to search for and identify new factors that influence the formation and development of human awareness in general, is substantiated. The need for an interdisciplinary approach to the study of this phenomenon has been established, which will make it possible to propose new approaches to solving social problems that until recently seemed impossible to solve. Theoretical

research methods were used in the research process. In particular, the analysis was used in researching the views of scientists on the essence of human awareness. The author used generalizations when forming his own opinion about the essence of awareness based on the definitions of various scientists and philosophers. The classification method was used to visualize the factors that influence the formation of political awareness and awareness in general. The system method is used in the study of the peculiarities of the influence of public organizations on human behavior in society.

Keywords: awareness, ideology, manipulative theory, political awareness, public organization, politics.

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство пронизує людину безліччю потоків інформації, яка здійснює прямий чи опосередкований вплив на її поведінку. Основним джерелом цієї інформації є людська діяльність, яка, зокрема, представлена і громадськими організаціями, які переслідують певні інтереси, в тому числі і політичні. Тому, важливо вміти своєчасно оцінити діяльність різних громадських організацій, щоб унеможливити маніпулювання власною свідомістю та мати можливість здійснити незалежний політичний вибір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика людської свідомості та особливості формування політичної свідомості громадян досліджувалася багатьма науковцями, які мали власне бачення щодо сутності даних категорій та їх характерних особливостей. На особливу увагу заслуговують дослідження Гульбаса О. А., Кобець О. В. та Пономаренко В. В., які розглядали особливості свідомості та самосвідомості особистості [1]. Ґрунтовними є дослідження Костицького М. В., який зосередив свою увагу на проблематиці свідомості у філософії та психології [2]. Ю. Шваб досліджував свідомість як відношення людини до світу [3]. Євдокимова І. А. зацентувала свою увагу на сучасних тенденціях розвитку громадських організацій в Україні та особливості їх впливу на поведінку громадян [4]. Участь громадських об'єднань в розгортанні українського національно-демократичного руху проаналізовано Левчуком К. І. [5]. Науковець наголошує на тому, що в роки горбачовської «перебудови» відсутність політичного плюралізму, на тлі закликів до демократизації суспільства, призвела до активної участі громадських організацій в політичній боротьбі. Пронько Л. М. [6] та Токарчук Д. М. [7] у своїх дослідженнях вказували на те, що існує взаємозв'язок між дієвістю політичної влади та інтелектом її «провідників».

Як свідчить проведений авторами аналіз наукових публікацій, проблематика формування політичної свідомості наразі є актуальною та досліджується науковцями в різних її аспектах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, проблематика людської свідомості, в тому числі і політичної, досліджувалася науковцями локально, з «вузької точки зору» без урахування значної кількості факторів зовнішнього впливу. Зокрема, комплексно не досліджувалася вплив громадських організацій на формування політичної свідомості громадян. На нашу думку, підхід до вивчення даної проблематики має бути системним та міждисциплінарним, тому подальші дослідження та встановлення взаємозв'язку між політичною свідомістю громадян та діяльністю різних громадських організацій потребують подальших ґрунтовних досліджень.

Формулювання цілей статті. Дослідження спрямоване на встановлення сутності політичної свідомості та особливостей впливу громадських організацій на її формування.

Відповідно до цілей дослідження, встановлено завдання які необхідно розв'язати:

- дослідити сутність людської свідомості та особливості її формування;
- з'ясувати фактори, які впливають на формування політичної свідомості громадян;
- встановити особливості впливу громадських організацій на формування політичної свідомості громадян.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні науковці не мають однозначного тлумачення щодо сутності свідомості, оскільки дане поняття багатогранне і дослідники його наповнюють різним змістом залежно від мети дослідження даного феномену. Свідомість є ключовим аспектом людського інтелекту та формується під впливом багатьох факторів, які взаємодіючи між собою формують відповідне сприйняття людиною навколишнього середовища тим самим впливаючи на її поведінку. На нашу думку, серед цих факторів варто виділити такі [1; 2]:

- генетика;
- оточення;
- побут;
- індивідуальний досвід отриманий протягом життя;

- соціальні фактори;
- рівень освіти.

Зважаючи на вплив зазначених вище факторів, індивідуальна свідомість кожної особи є, у певній мірі, неповторною, тому може проявлятися на різних рівнях по різному [3; 8; 9]:

базовий рівень свідомості – сприйняття навколишнього світу без глибокого аналізу;

- самосвідомість – здатність розуміти самого себе з власними думками, почуттями та цілями;

- вищий рівень свідомості – передбачає глибокий аналіз та розуміння складних проблем різного характеру.

Два останні рівні є визначальними у формуванні функцій людської свідомості [1]:

- пізнавальної – передбачає накопичення відповідних знань про навколишній світ, який оточує людину;

- творчо-конструктивної – тісно пов'язана із попередньою функцією і проявляється у використанні ресурсного потенціалу як людини, так і природного середовища, а також створених нею предметів та засобів праці;

- регулятивно-управлінської – забезпечує регулювання поведінки та діяльності людини.

Зазначені функції свідчать про те, що кожна людина так чи інакше задіяна в управлінських процесах, які, в першу чергу, пов'язані із самоуправлінням та відповідним чином впливають на її розвиток та самовдосконалення, що вимагає від суспільства певних перетворень. Таким чином людська свідомість трансформується в політичну свідомість, головною метою якої є формування та безпосередня реалізація певних управлінських впливів.

Політична свідомість безпосередньо впливає на політичну поведінку громадян та їх участь у політичних процесах, що відбуваються в країні й формується під впливом багатьох факторів, серед яких, на нашу думку, варто виділити наступні:

- інформація;
- освіта;
- соціальне оточення;
- масмедіа;
- життєві цінності;
- політичний досвід;
- культура особистості;
- індивідуальні риси особистості.

Зазначені вище фактори впливають на сприйняття та відповідне ставлення громадян до політичного світу через власні погляди та безпосередню участь у різних суспільно-полі-

тичних заходах. Особиста участь громадян у цих заходах, у підсумку, призводить до того, що вони потрапляють під вплив тих чи інших громадських організацій.

Згідно Закону України «Про громадські об'єднання» громадська організація – це добровільне громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи [10]. Вона створюється для реалізації спільних інтересів (культурних, економічних, вікових, регіональних, релігійних, професійних, соціальних, політичних тощо) співзасновників, які можуть бути реалізовані шляхом здійснення мітингів, зборів, різноманітних ініціатив, організації проєктів, форумів тощо.

На думку філософа Євгенія Бистрицького «...громадська організація – це, за всіма класичними визначеннями громадянського суспільства, та, яка створена самими громадянами з метою просувати чи захищати їх спільний колективний інтерес, незалежний від держави» [11].

Деякі науковці вважають, що громадську організацію можна визначити як добровільне, незалежне, неприбуткове об'єднання громадян, яке засноване на спільності інтересів її членів і спрямоване на досягнення соціально значущих цілей, захист інтересів та вирішення гострих соціальних проблем суспільства, громад, соціальних груп та індивідів [4].

Аналіз наукових та публіцистичних джерел дає нам можливість сформулювати власне визначення щодо сутності громадської організації – це незалежна і некомерційна структура, що об'єднує людей, які взаємодіють між собою маючи спільний інтерес, мету чи цінності, задля досягнення певних цілей.

Однією із ключових рис, які змінюють роль та відношення до громадських організацій у суспільстві, є їх публічність. Сьогодні більшість громадських організацій цілком справедливо можна називати публічними, оскільки їх діяльність спрямована на створення певного впливу на суспільство через різні публічні заходи та інформаційні кампанії. На нашу думку, в основі цих впливів досить часто домінує маніпулятивна технологія управління, що являє собою певний вплив на індивіда або їх групи та передбачає використання різних психологічних, інформаційних та комунікативних методів взаємодії з метою досягнення певних цілей.

Дана технологія є досить популярною серед політичного бомонду, оскільки завдяки їй сучасні політики мають змогу відповідним

чином впливати на громадські організації, перетворюючи їх на власні чи «кишенькові» рупори. Це обумовлено тим, що маніпулятивна технологія управління може включати в себе різні способи впливу на свідомість громадян, серед яких насамперед варто виділити наступні:

- створення повідомлень, які можуть спонукати людей до певних дій на емоційній основі;
- розповсюдження неправдивої інформації з метою введення електорату в оману;
- подання інформації в «зручному» контексті, з метою отримання бажаної реакції аудиторії тощо.

Маніпулятивна технологія може бути досить небезпечною. Насамперед це проявляється в тому, що в процесі впливу на свідомість людини виникає ефект «губки». Протягом усього життя людина, як губка, накопичує досвід на основі отриманих знань та інформації, що згодом трансформуються в імпульси, які, своєю чергою, проявляються як відповідь на конкретну ситуацію [12]. Згідно цього явища, людині завжди потрібна якась інформація для аналізу і прийняття певних, як на її думку, правильних, рішень. Тобто завдяки «продуманій» інформації яка доводиться до «споживача», він стає контрольованим і легко піддається відповідним впливам. Несвоєчасна ж подача інформації, призводить до інформаційного голоду, наслідком якого є неконтрольована поведінка громадянина через відсутність управляючого впливу, яка може не відповідати певним постулатам тієї чи іншої громадської організації, а іноді – призвести до певного радикалізму у поглядах чи діях.

На нашу думку, ключовою місією громадських організацій є формування у її прихильників і послідовників певної ідеології. В цьому можна вбачати певну політтехнологію, реалізація якої передбачає досягнення визначених

цілей, які пропагуються тією чи іншою громадською організацією. Примат громадянина в політичному житті суспільства насправді є умовним, оскільки різні політичні сили, партії та громадські організації, переважно переслідують власні інтереси, а громадян використовують для їх досягнення. Тому, формування політичної свідомості громадян, від якої залежатиме прихильність до певної політичної сили, яка несе відповідні трансформації у суспільство, сьогодні має вирішальне значення у вирішенні назрілих соціально-економічних і політичних проблем.

Висновки. Суспільство є ефективним тоді, коли воно є керованим, тобто має бути «свідоме начало», яке власне мотивує людину до якоїсь діяльності. Розбудова демократичного громадського суспільства передбачає певний внесок кожного його члена у формування середовища, в якому ж і відбувається становлення його свідомості, в тому числі і політичної.

Деградація життєвих цінностей, зниження рівня культури, відповідним чином впливають на повсякденний побут, що, в свою чергу, формує викривлену свідомість про те що правильно, а що – ні. Використовуючи ось ці негативні прояви суспільних відносин, різні політичні сили та громадські організації здійснюють все більш наростаючий вплив на свідомість громадян, отримуючи від цього свій зиск. Зокрема, це проявляється у формуванні прихильності до тієї чи іншої політичної сили, переважна більшість з яких переслідує власні інтереси, а не інтереси громадян, які її підтримали. Тому, розбудова економіки нашої держави та провадження демократичних громадських ініціатив сьогодні залишається переважно на папері, що в умовах військового стану ще більше поглиблює негативні прояви кризи відомості громадян й веде до зростання соціальної напруги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гульбс О. А., Кобець О. В., Пономаренко В. В. Дефініції відомості та самосвідомості особистості. *Науковий вісник ХДУ. Серія Психологічні науки*. 2018. Том 1. № 3. С. 36–41.
2. Костицький М.В. Проблема свідомості у філософії та психології. *Юридична психологія*. 2017. № 1 (20). С. 9–19.
3. Шваб Ю. Свідомість як відношення людини до світу. *Психологія*. 2004. № 4. С. 154–166.
4. Євдокимова І. А. Тенденції розвитку громадських організацій у сучасній Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2018. Випуск 41. С. 42–48.
5. Левчук К. І. Громадські організації України: створення та діяльність (1985–1996 рр.). Вінниця : Едельвейс і К, 2009. 320 с.

6. Bereziuk S., Pronko L., Samborska O. The phenomenon of political power in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9 (2). P. 488–500.
7. Березюк С. В., Токарчук Д. М., Яремчук Н. В. Нові вимоги до провладного українського політикуму в умовах повоєнної відбудови економіки України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 4 (62). С. 24–41.
8. Тимохов О. В. Панорамне мислення в суспільній та індивідуальній свідомості. *Перспективи: соціально-політичний журнал: філософія, політологія, соціологія*. 2015. № 1 (63). С. 128–134.
9. Юськова І. Рівні свідомості по Девіду Хокінсу. URL: <http://yuskova.com/tpost/okjia71zv1-rvn-svdomost-po-devdu-hoknsu>
10. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
11. Биштрыцький Є. Що таке громадська організація. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/bystrytsky/5bc59e23776bb/>
12. Каразіна В. Н., Меденець В. В. Емоційне лідерство в системі управління персоналом. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск № 13. С. 691–696.

REFERENCES:

1. Hul'bs O. A., Kobets' O. V., Ponomarenko V. V. (2018) Definitsiyi vidomosti ta samosvidomosti osobystosti [Definitions of information and self-awareness of the individual]. *Naukovyy visnyk KHDU. Seriya Psykholohichni nauky*, no. 3, pp. 36–41.
2. Kostyts'kyu M. V. (2017) Problema svidomosti u filozofiyi ta psykholohiyi [The problem of consciousness in philosophy and psychology]. *Yurydychna psykholohiya*, no. 1 (20), pp. 9–19.
3. Shvab Yu. (2004) Svidomist' yak vidnoshennya lyudyny do svitu [Consciousness as a person's relationship to the world]. *Psykholohiya*, no. 4, pp. 154–166.
4. Yevdokymova I. A. (2018) Tendentsiyi rozvytku hromads'kykh orhanizatsiy u suchasniy Ukrayini [Trends in the development of public organizations in modern Ukraine]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Sotsiolohichni doslidzhennya suchasnoho suspil'stva: metodolohiya, teoriya, metody»*, no. 41, pp. 42–48.
5. Levchuk K. I. (2009) Hromads'ki orhanizatsiyi Ukrayiny: stvorennya ta diyal'nist' (1985-1996 rr.) [Public organizations of Ukraine: creation and activity (1985-1996)]. Vinnytsya: Edel'veys i K. 320 p.
6. Bereziuk S., Pronko L., Samborska O. (2020) The phenomenon of political power in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*, no. 9 (2), pp. 488–500.
7. Berezyuk S. V., Tokarchuk D. M., Yaremchuk N. V. (2022) Novi vymohy do provladnoho ukrayins'koho politykumu v umovakh povoyennoyi vidbudovy ekonomiky Ukrayiny [New requirements for pro-government Ukrainian politicians in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine's economy]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky*, no. 4 (62), pp. 24–41.
8. Tymokhov O. V. (2015) Panoramne myslennya v suspil'niy ta indyvidual'niy svidomosti [Panoramic thinking in social and individual consciousness]. *Perspektyvy: sotsial'no-politychnyy zhurnal: filozofiya, politolohiya, sotsiolohiya. PDPU im. K. D. Ushyns'koho. Odesa*, no. 1 (63), pp. 128–134.
9. Yus'kova I. Rivni svidomosti po Devidu Khokinsu [Levels of consciousness according to David Hawkins]. Available at: <http://yuskova.com/tpost/okjia71zv1-rvn-svdomost-po-devdu-hoknsu>
10. Pro hromads'ki ob'yednannya: Zakon Ukrayiny vid 22 bereznia 2012 № 4572-VI [On public associations: Law of Ukraine dated March 22, 2012 No. 4572-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
11. Bystryts'kyu Ye. Shcho take hromads'ka orhanizatsiya [What is a public organization]. Available at: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/bystrytsky/5bc59e23776bb/>
12. Karazina V. N., Medenets' V. V. (2017) Emotsiyne liderstvo v systemi upravlinnya personalom [Emotional leadership in the personnel management system]. *Ekonomika i suspil'stvo*, no. 13, pp. 691–696.